

Bevarandeplan för Natura 2000-området

Stenhammars kohage

LÄNSSTYRELSEN
Södermanlands län

Omslagsfoto: Per Folkesson

LÄNSSTYRELSEN
Södermanlands län

Natura 2000

Natura 2000 är ett ekologiskt nätverk av värdefulla naturområden inom EU. Utpekande av Natura 2000- områden bygger på krav som finns i EUs fågeldirektiv och art- och habitatdirektiv. Syftet är att hejda utrotning av vilda djur och växter och att hindra att deras livsmiljöer förstörs. Alla medlemsländer ska peka ut områden dels för fåglar som anges i EUs fågeldirektiv, dels för naturtyper och arter som anges i art- och habitatdirektivet. Genom utpekandet åtar sig länderna att de utpekade värdena i områdena ska bevaras långsiktigt. Natura 2000-nätverket är en av hörnstenarna i EUs arbete för att bevara biologisk mångfald. I fågeldirektivet och habitatdirektivet listas 170 naturtyper och sammanlagt cirka 900 växt- och djurarter som särskilt värdefulla. 90 av naturtyperna och drygt 100 av djur- och växtarterna i habitatdirektivets bilaga 1 och 2 finns i Sverige. Därtill häckar regelbundet cirka 60 av fågeldirektivets fåglar i vårt land.

Bevarandeplaner

För varje Natura 2000- område ska Länsstyrelsen ta fram en beskrivning. Detta ska göras i särskilda bevarandeplaner eller i en skötselplan om området även är naturreservat. I planen ska det finnas en beskrivning av området med bevarandesyfte, bevarandemål och beskrivningar av de naturtyper och arter som ska bevaras och bidra till gynnsam bevarandestatus. Hot mot Natura 2000-områdets arter och naturtyper, och behov av bevarandeåtgärder, t ex skydd eller skötsel, ska beskrivas. Informationen ska underlätta förvaltningen av området och tillståndsprövningar enligt miljöbalken.

Bevarandeplanen ska fastställas av Länsstyrelsen, som även är ytterst ansvarig för att målsättningen med området uppfylls. Bevarandeplanen ska revideras när ny kunskap tillkommer eller när förutsättningar för området ändras. Bevarandeplanen är inte ett juridiskt bindande dokument. För formell reglering av skydd eller skötsel kan andra beslut behövas, t ex skyddsbeslut för naturreservat. Föreskrifter enligt eventuella skyddsbeslut gäller parallellt med den tillståndsplikt som gäller inom Natura 2000.

Tillståndsplikt och samråd

För att inte skada naturvärden krävs tillstånd för verksamheter eller åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett Natura 2000-område. Det kan även gälla åtgärder utanför Natura 2000-området, om de kan påverka miljön i området. Detta regleras i miljöbalken (7 kap. 27-29§§). Då det kan vara svårt att avgöra vilka åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka naturvärden behöver man samråda med Länsstyrelsen före genomförandet. Vid skogsbruksåtgärder hålls samråd med Skogsstyrelsen. Mer information finns hos Länsstyrelsen, läs på webben eller kontakta en handläggare.

Kartor

Information om naturtypers utbredning och arter i ett enskilt område går att hitta med hjälp av kartverktyget Skyddad natur. Det kan nås på Naturvårdsverkets hemsida genom att söka på

”kartverket skyddad natur”. I kartverket söker du upp aktuellt område och klickar på namnet för mer information (se bilaga för användarhandledning).

Det finns även möjlighet att ladda ner naturtypskartan som shp-fil. Det görs på Miljödataportalen.

För mer information om Natura 2000:

Länsstyrelsens hemsida: www.lansstyrelsen.se/sodermanland eller telefon 010-22 340 00

Naturvårdsverkets hemsida: <http://skyddadnatur.naturvardsverket.se/>

Miljödataportalen: <http://mdp.vic-metria.nu/miljodataportalen/>

Bevarandeplan för Natura 2000-området SE0220345 Stenhammars Kohage

Kommun: Flen

Områdets totala areal: 21 ha

Bevarandeplanen uppdaterad av Länsstyrelsen:

Bevarandeplanen fastställd av Länsstyrelsen: 2017-12-19

Markägarförhållanden: Statligt

Regeringsbeslut, historik:

SPA: Nej, pSCI: 2000-07-01, SCI: 2005-01-01, SAC: 2011-03-01, regeringsbeslut
M2010/4648/Nm

Naturtyper och arter som ska bevaras i området:

Naturtyper och arter enligt art- och habitatdirektivet samt fågeldirektivet:

9010 - Taiga

9160 - Näringsrik ekskog

Bevarandesyfte

Syftet med Natura 2000 är att säkerställa den långsiktiga överlevnaden för Europas mest värdefulla och hotade naturtyper och arter. I varje enskilt Natura 2000-område är syftet att prioriterade naturtyper och arter bevaras så att området på bästa sätt bidrar till gynnsam bevarandestatus på biogeografisk nivå.

I Natura 2000-området Stenhammars kohage är de prioriterade bevarandevärdena skogsnaturtyperna taiga och näringsrik ekskog.

Motivering: Området har mycket höga värden knutna till naturskogslika skogar som i norr domineras av gran och i söder av ek. Skogarna ingår till största del i nyckelbiotoper och har en värdefull kryptogamflora samt förekomst av död ved i olika former. I den näringsrika ekskogen finns spår av träd som tidigare hamlats. I Stenhammars kohage finns en rik biologisk mångfald av lavar, svampar och kärlväxter. Området är även av betydelse för flera rödlistade fågelarter t.ex. mindre hackspett och göktyta.

Prioriterade åtgärder: Området ingår i Stenhammars naturreservat. Skötselåtgärder i grandominerad taiga är friställning av äldre tallar och mindre luckhuggningar för att gynna

lövföryngring. I näringsrik ekskog är skötselåtgärder bland annat frihuggning av äldre ekar och röjning av gran.

Beskrivning av området

Området ligger väster och söder om Stenhammars slott, ca 3 km sydväst om Flen.

Stenhammarskogen består av två barrskogsklädda höjder i norr, en lövängsrest med ek och asp i söder och en ekdominerad lövskog med inslag av asp, ask, och någon enstaka lönn, däremellan. Gnejs är förhärskande bergart och morän den vanligaste jordarten.

Området är i delar starkt kuperat och den branta nordslutningen mot Stavsundet är både rik och storblockig med tjocka mossfällar på blocken. De högsta partierna höjer sig 20 m över sjön Valdemarens yta.

Barrskogen domineras av olikåldrig gran men även tämligen grov tall förekommer i ganska stor utsträckning, i synnerhet nära sjön. Naturskogskaraktären är utpräglad och artsammansättningen tyder på långvarig kontinuitet. Ek, asp, björk och hassel är mindre vanliga inslag. De branta slutningarna mot Valdemaren är bitvis rika på block vackert draperade med mossa ochstensöta. Fältskiktet är överlag svagt utvecklat i barrskogen medan mossfloran är desto mer täckande. Här trivs även en lång rad storsvampar varav blomkålsvamp är den mest iögonfallande. I området växer de sällsynta eller mindre vanliga svamparna veckticka, stor aspticka, ullticka och barkticka. Ulltickan har i området en mycket stor förekomst. På gamla tallar hänger den i länet sällsynta laven talltagel (*Bryoria fremontii*), på granarna finns gammelgranslav och i den lövrika delen av skogen finner vi även lavar som rostfläck (*Arthonia vinosa*) och skinnlav. Kruståtel, harsyra och blåbär dominerar bland kärlväxterna.

Ädellövpartierna har delvis naturskogskaraktär och har goda förutsättningar att öka i värde med tilltagande ålder och med hjälp av naturvårdande skötsel.

I den mer öppna lövskogen är liljekonvalj, blåsippa, lundgröe, stenbär och hundäxing mycket vanliga arter. Men i lite öppnare delar växer även ängsskära, svinrot, skogsklöver, smultron, flockfibbla, hagfibbla, blåklocka och revsmörblomma. Död ved förekommer i huvudsak som lågor i klena dimensioner och enstaka torrakor. Ekhagen söder om Kohagen utgörs av en före detta trädklädd betesmark. I dag har området förändrats till en välsluten ädellövskog med höga naturvärden.

Största delen av Natura 2000-områdets skogar blev klassade som nyckelbiotoper i samband med Skogsstyrelsens inventeringar. Området ingår också i länets naturvårdsprogram där de har högsta klass.

Vad kan påverka negativt

Natura 2000-området ingår i Stenhammars naturreservat, så länge reservatets föreskrifter och skötselplan följs ses främst följande hot mot området:

- Inväxande gran i ädellövskog och ökad andel gran i taiga. Ökad andel gran hotar på sikt arter knutna till lövträd (9160, 9010).
- Åtgärder utanför området som kan påverka reservatets naturvärden negativt, t.ex. kan dikesrensning, markavvattning, vägbyggen etc. förändra hydrologin i reservatet.
- Läckage av bekämpningsmedel och gödning från omkringliggande jordbruksmarker.
- Luftföroreningar kan förändra den känsliga epifytfloran av lavar och svampar, t.ex. bilavgaser från angränsande större vägar, kvävenefall eller sur nederbörd.

Bevarandeåtgärder

Förutom vad som i övrigt gäller enligt miljöbalken och annan miljölagstiftning krävs tillstånd för

att bedriva verksamheter eller vidta åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett Natura 2000-område. Tillstånd krävs inte för verksamheter och åtgärder som direkt hänger samman med eller är nödvändiga för skötseln och förvaltningen av det berörda området (7 kap 28 a § miljöbalken).

Skydd: Stenhammars kohage ingår i Stenhammars naturreservat.

Skötsel: Skötselåtgärder beskrivs utförligare i reservatets skötselplan. I korthet innebär skötseln:

- Enstaka luckhuggningar i lövblandad barrblandskog för att gynna lövträdsföryngring (9010).
- Frihuggning av äldre vidkroniga tallar för att efterlikna naturlig brandregim (9010).
- Frihuggning av äldre vidkroniga ekar (9160).
- Veteranisering av ek och lind för att överbygga kontinuitetsglapp av värdefulla mulmträd (9160).
- Vid behov sparsam luckhuggning för att säkerställa föryngringen av ädellöv, delar av veden samlas ihop i högar och placeras i soliga lägen (9160).
- Røjning av inväxande gran (9160).

Uppföljning av naturtyper och arter

Länsstyrelsen ansvarar för att uppföljning av bevarandemål genomförs. Uppföljningen ska ske enligt de manualer för skyddade områden som har tagits fram av Naturvårdsverket. Mätbara mål, så kallade målindikatorer, ska registreras i databasen SkötselDOS. Dessa målindikatorer följs sedan upp. Målsättningen är att kunna se om de bevarandemål som satts upp i bevarandeplaner och skötselplaner uppfylls, att skötseln fungerar och att Natura 2000-naturtyperna och arterna har gynnsamt tillstånd.

Naturtyper och arter enligt art- och habitatdirektivet samt fågeldirektivet:**9010 - Taiga**

Areal: 10,89 ha. Arealen fastställd i regeringsbeslut

Beskrivning

Området utgörs av en välsluten och flerskiktad barnaturskog med ett stort inslag av gammal asp. Gran dominerar med 50 % men löv och tall utgör 25 % vardera av beståndet. Lågor, högstubbar och stående torrakor förekommer bitvis rikligt. Många lågor är grova. Flera av asparna är rötangripna och har bohål. Knappast någon gran har större omkrets än 1,5 m men flera av tallarna är omkring 2,0 m. Medelåldern ligger runt 125 år men 200 åriga tallar förekommer. De högsta partierna är relativt plana och där dominerar tall bitvis. Området utmärks annars av rik- och storblockiga branter mot norr och nordost. Bitvis är branterna mycket otillgängliga och nivåskillnaderna inom området är stora.

Taigan ingår i en nyckelbiotop med värden knutna till en skyddsvärd kryptogamflora och död ved i olika former och nedbrytningsstadier. Våldiga exemplar av jätteröksvamp växer vid stranden i norr. Ett flertal rödlistade arter är funna i naturtypen, t.ex. knärot, kandelabersvamp och tallticka.

Bevarandemål

Taigan ska ha naturskogskaraktär och vara flerskiktad med ett betydande inslag av äldre träd och död ved. Trädskiktet ska vara olikåldrigt och varierat. Gran, tall och löv är alla viktiga trädslag, tall och löv ska vardera utgöra minst 1/4 av trädskiktet. Det ska finnas tillräcklig förnyring av tall och lövträd i området, för att de unga träden på sikt ska kunna ersätta de äldre. Det ska förekomma grova träd med kraftiga kronor som kan utgöra potentiella boplatser för rovfåglar som bygger stora och tunga bon.

Skogen ska präglas av naturliga processer och småskaliga naturliga störningar eller skötselåtgärder som efterliknar sådana, t.ex. åldrande och avdöende, insektsangrepp, storm eller brand. Skogen ska hysa en hög biologisk mångfald av kärleväxter, mossor, lavar, svampar, fåglar och skalbaggar. Typiska arter, som t.ex. tallticka, stor aspticka och kandelabersvamp, ska förekomma i området. Arealen taiga ska vara minst 10,9 ha.

Bevarandetillstånd

Gynnsamt bevarandetillstånd.

9160 - Näringsrik ekskog

Areal: 10,02 ha. Arealen fastställd i regeringsbeslut

Beskrivning

Näringsrik ekskog förekommer i två delområden. Den sydliga delen av Kohagen är en ekdominerad lövskog med inslag av asp, ask, björk, någon enstaka lönn och bok. Medelålders ek dominerar, men enstaka äldre och grövre ekar förekommer. Buskskiktet utgörs av hassel. Marken är delvis mullrik och har en ganska rik vårflora. Död ved förekommer sparsamt.

Mot åkrarna är skogsområdet avgränsat av en bred stenmur. Kulturlämningar i form av stensatt väg, stenmur, minnessten och torpgrund finns inom området. Av tradition har en ”siktgata” från slottet mot åker och sjö i sydväst hållits öppen. En båtplats och en tomtplats, den s.k. ”Kamrerns badstuga”, finns i områdets västra del.

Näringsrik ekskog finns också längst i söder, där den utgörs av en före detta trädklädd betesmark belägen på en udde ut mot Valdemaren. I buskskiktet finns asp, ek och hassel. En del nypon, try, rönn och en förekommer. Idag har området förändrats till en välsluten ädellövskog med höga naturvärden. Eken, i många fall flerhundraårig och storkronig är det vanligaste ädla lövträdet. Flera ekar har en omkrets av tre meter. Medelålders till äldre aspar utgör delvis ett ganska stort inslag. Död ved förekommer sparsamt förutom en del torra ekgrenar och en grov ekhögstubbe. På södra spetsen av Kohagsudden står förmodligen den äldsta solitära tallen inom Stenhammars marker.

Bevarandemål

Den näringsrika ekskogen ska vara olikåldrig och ha ett stort inslag av äldre träd och död ved. Skogen ska ha naturskogskaraktär och hysa en hög biologisk mångfald av kärlväxter, mossor, lavar och svampar. Trädskiten ska domineras av ek. Vidkroniga ekar som tidigare stått ljusöppet ska stå fritt från konkurrenaden träd- och buskar. Det ska finnas tillräcklig föryngring av ek för att unga träd på sikt ska kunna ersätta de äldre. Invasiva och främmande arter ska inte förekomma. Fältskiktet ska vara örtrikt och vårbloomingen riklig. Typiska arter som t.ex. grov baronmossa, guldlockmossa och guldpuddrad spiklav, ska förekomma i området. Arealen näringsrik ekskog ska vara minst 10 ha.

Bevarandetillstånd

Ej gynnsamt bevarandetillstånd. Skötselåtgärder behöver genomföras, framförallt i ekskogen söder om taigan. Exempel på åtgärder är frihuggning kring vidkroniga ekar som tidigare stått ljusöppet, tillskapande av död ved, veteranisering för att hindra generationsglapp av mulmträd, föryngringsåtgärder för ek och röjning/ avverkning av inväxande gran

Dokumentation

Referenser

ArtDataanken. 2015. Rödlistade arter i Sverige 2015.

Artportalen. 2017. Artfynd (t.o.m januari 2017).

Länsstyrelsen i Södemanlands län. 2007. Bevarandeplan för Natura 2000-område Stenhammarsskogen SE0220 345 Flens Kommun. Dnr: 511-11155-2004.

Länsstyrelsen i Södemanlands län. 2008. Bildande av Stenhammars naturreservat i Flens kommun. Dnr. 511-10023-2004.

Länsstyrelsen i Södemanlands län. 2008. Skötselplan för Stenhammars naturreservat. Dnr. 511-10023-2004.

Naturvårdsverket, 2012. Vägledningar för svenska naturtyper i habitatdirektivets bilaga 1. Hemsidan.

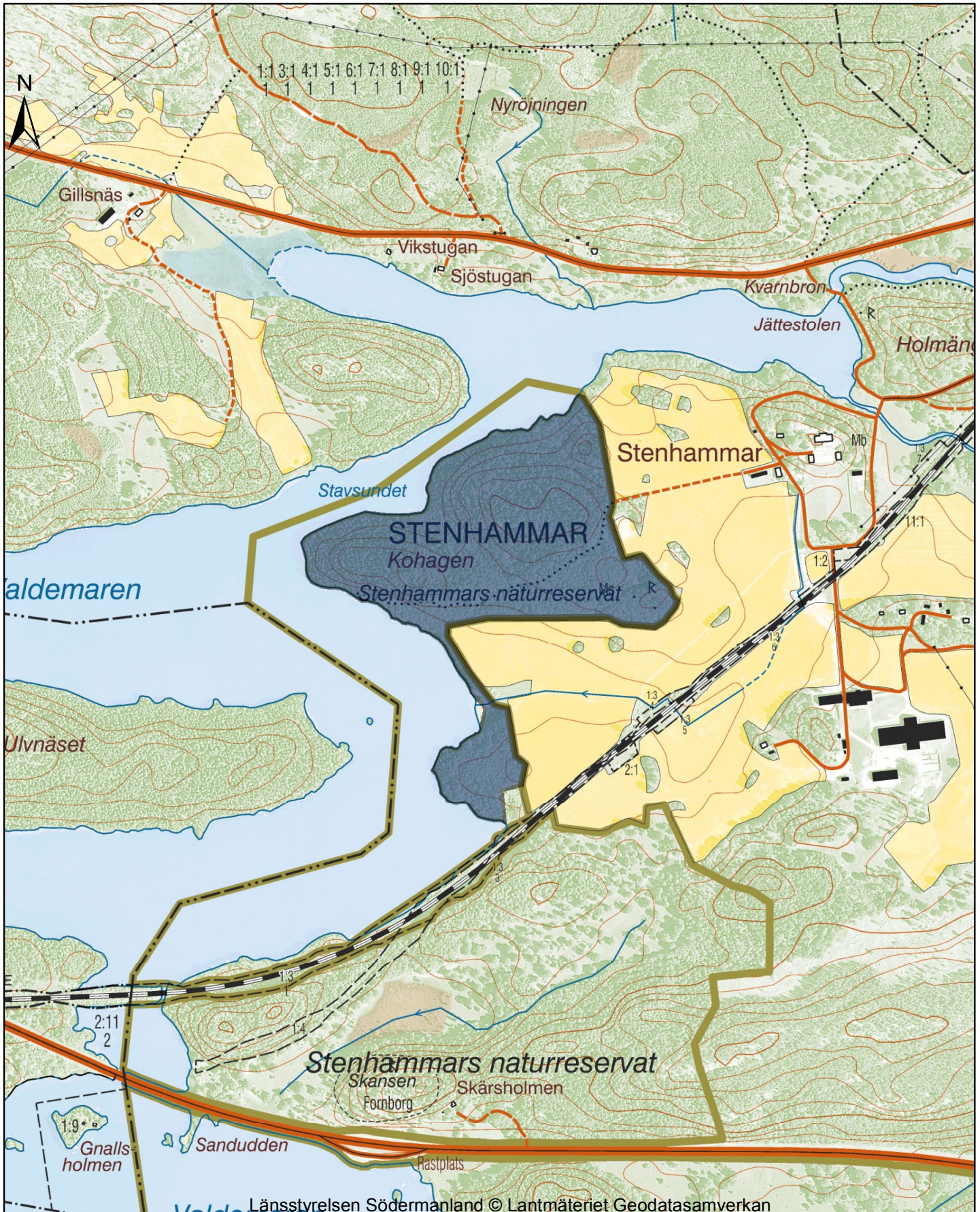
Registerblad, 2000-02-07, Områden av riksintresse för naturvård i Södermanlands län; Områdesnr NRO 04 016 Stenhammar

Rydberg, H. m fl. 1991. Sörmlands natur, Naturvårdsprogram länsstyrelsen i Södermanlands län. ISBN: 91-88044-01-7 Länsstyrelsen i Södermanlands län

Svedlind, C. 1985: Ädellövskog och ädellövskogmarker i Södermanlands län – en inventering. Rapportblanketter.

Inventeringar

Skogsstyrelsens Nyckelbiotopsinventering, Objektnr: N 1124-1996, N 1267-1996 (nyckelbiotoper) och N 1266-1996.

Länsstyrelsen Södermanland © Lanmäteriet Geodatasamverkan

Natura 2000-område Stenhammars Kohage

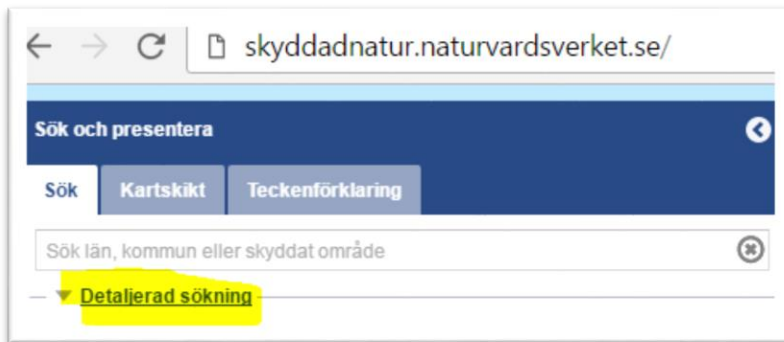
Skala 1:10 000

Karttjänst Skyddad natur

<http://skyddadnatur.naturvardsverket.se/>

För att få en bild av var i respektive Natura 2000-område naturtyperna finns kan Naturvårdsverkets karttjänst Skyddad natur användas.

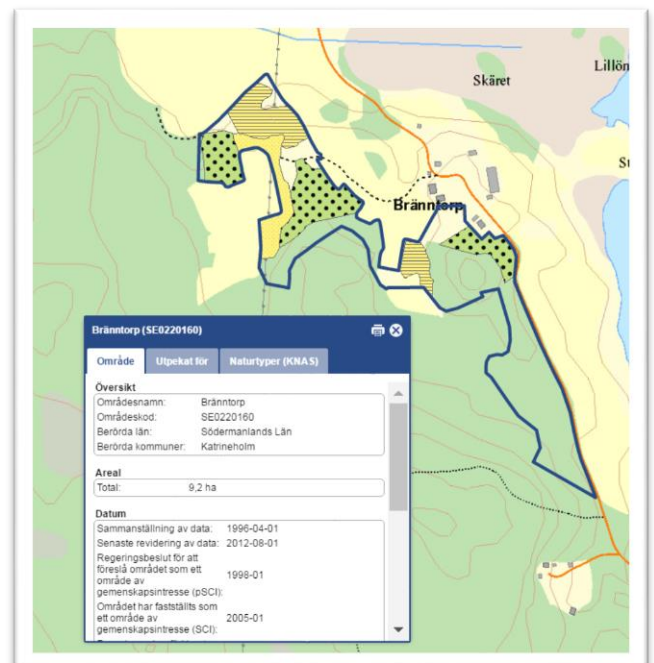
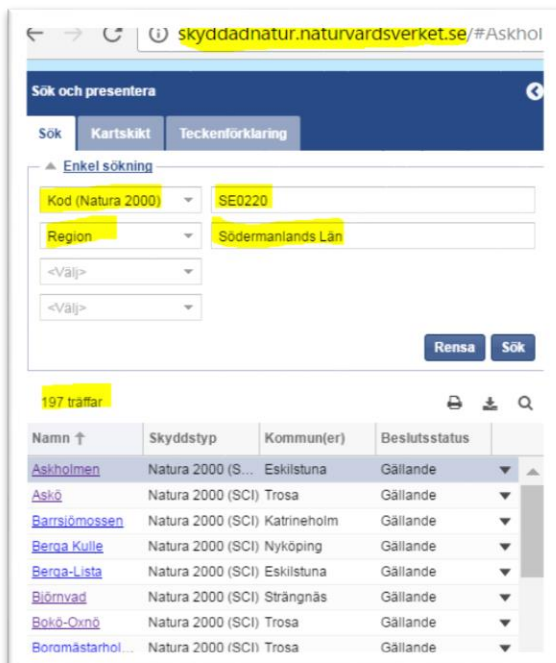
Välj "Detaljerad sökning"

Välj alternativ *Kod (Natura 2000)* skriv in SE0220

Välj *Region* och sök fram Södermanlands län

Sök, det ska bli 197 träffar. När man klickar på ett av namnen i listan kommer man dit i kartan.

För att se Naturtyper för områdena i kartan gå in på fliken "Kartskikt".

Avmarkera allt i *Naturvårdsregistret*. Det är endast *Naturtypskarteringar* > *Natura naturtypskartan (NNK)* > *Naturtyper (ytor)* som ska vara markerade. Klicka sedan i kartan på den naturtyp du vill veta mer om så kommer en informationsruta upp i fönstret.

